

Utlåtande Rotel VII (Dnr KS 2019/1862)

Äldreombudsmannens rapport 2019

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Äldreombudsmannens rapport 2019 godkänns.

Föredragande borgarrådet Erik Slottner anför följande.

Ärendet

Stockholms stad har en äldreombudsman som ska verka för att äldre personer i Stockholms stad har goda levnadsförhållanden samt på en stadsövergripande nivå bevaka äldres intressen och rättigheter inom stadens alla verksamhetsområden. Äldreombudsmannen ska vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om äldres levnadsvillkor som ombudsmannen bedömer att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.

Syftet med rapporten är att belysa utvecklingsmöjligheter och utmaningar i stadens arbete med att ge äldre möjlighet att få tryggt åldrande med en hög grad av självbestämmande och värdighet.

Äldreombudsmannens rapport 2019 handlar om äldres levnadsvillkor och om stadens förbyggande och hälsofrämjande arbete för äldre. Rapporten belyser några sårbara grupper äldre som särskilt behöver uppmärksammas. De sårbara grupper äldre rapporten tar upp är:

- Ofrivilligt ensamma äldre
- Äldre i fattigdom
- Äldre med psykisk ohälsa
- Äldre med missbruksproblematik
- Äldre och hemlöshet

- Äldre som lever med hiv
- Äldre med PTSD

Ärendet var uppe för beslut på kommunfullmäktiges sammanträde den 20 april 2020, men ärendet utgick.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret.

Mina synpunkter

Äldreombudsmannen har i uppgift att vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet och om områden som äldreombudsmannen anser att kommunfullmäktige behöver särskilt uppmärksammas på.

Den här rapporten uppmärksammar ett antal grupper med särskilt utsatta äldre. Ensamma äldre är en sådan grupp där den grönbå majoriteten har vidtagit åtgärder för att främja social gemenskap, både inom och utom biståndsbedömd verksamhet. Äldre vid särskilda boenden får besök av ungdomar – en satsning som har utökats i flera omgångar. De som bor i ordinärt boende nås av matlyftet och alla de initiativ från stadsdelarna som detta omfattar, men även ett starkare föreningsliv genom vårt samarbete med Volontärbyrån.

Även äldre i missbruk, psykisk ohälsa eller hemlöshet är en utsatt grupp som behöver en nära samverkan mellan äldreomsorgen, socialtjänsten och sjukvården. Stadens äldrelotsar gör ett viktigt arbete med att vägleda utsatta äldre till insatser. Vi fortsätter att utveckla boendelösningar och samverkansformer för att möta de ofta komplexa behov som dessa äldre har.

Att arbeta gentemot dessa kategorier av äldre kommer bara att bli allt viktigare med tiden och här hoppas jag att föreliggande rapport ska bidra till ökad kunskap om äldres levnadsvillkor.

Bilaga

Äldreombudsmannens årsrapport 2019

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Karin Wanngård, Emilia Bjuggren, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Äldreombudsmannen ska vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om äldres levnadsvillkor som ombudsmannen bedömer att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om. Det är en gedigen rapport som nu lämnas till fullmäktige, där många av de svårigheter som drabbar äldre redovisas för.

Äldreombudsmannen återinfördes föregående mandatperiod under vårt styre då vi påbörjade arbetet med strategin för en äldrevänlig stad. Det är positivt att se att nuvarande majoritet fortsätter med det arbetet. Vi hade dock gärna sett att rapporten remitterats ut innan behandling i kommunfullmäktige, för att på så sätt få relevanta verksamheters synpunkter, samt för att ge rapporten en större spridning och vara ett stöd för att göra Stockholm till en äldrevänlig stad. Både stadsledningskontorets och det föredragande borgarrådets synpunkter är alltför fattiga för att ge rapporten och äldreombudsmannen den återkoppling de förtjänar. Rapporten var färdig i januari år 2020 och uppe för behandling i kommunfullmäktige i april, men drogs tillbaka. Under vintern var ärendet ånyo uppe för behandling, men drogs återigen tillbaka. Först nu, år 2021, är det dags att besluta om rapporten som avser år 2019. Ingen förklaring till denna udda behandling står dessvärre att finna i ärendet och sammantaget ger det anledning till oro över den grönblå majoritetens syn på äldreombudsmannen, som dessutom sedan en tid är vakantsatt.

Vi vill lyfta fram några aspekter för de särskilt sårbara grupperna av äldre som vi ser som särskilt viktiga i arbetet med att Stockholm ska bli en äldrevänlig stad. Inte minst blir detta viktigt efter erfarenheterna under år 2020. Pandemin har visat på betydande brister i stadens äldreomsorg. Även om rapporten skrevs innan smittspridningen tog fart är det viktigt att se flera av de insatser som nämns i rapporten i detta perspektiv. En äldreomsorg som hade haft bättre förutsättningar i form av mer kontinuitet, tryggare anställningar och mer uppsökande arbete hade tidigare kunnat minska den smittspridning som sedan fick så fatala konsekvenser.

Samtidigt som vi i Sverige blir allt friskare växer skillnaderna i hälsa mellan grupper av människor. Det finns ett nära samband mellan socioekonomisk status och hälsa och välbefinnande. Skilda uppväxtvillkor och hälsorisker i barndomen förklarar ofta skillnader i den äldre befolkningens hälsa och påverkar välbefinnandet för resten av livet. En progressiv och medveten politik behövs för att minska dessa skillnader.

Att vara ofrivilligt ensam är inte bara besvärligt eller till och med fruktansvärt för den enskilde, det kan också leda till fysiska och psykiska följsjukdomar för den drabbade. Och vice versa, fysiska sjukdomar och psykisk ohälsa kan leda till ofrivillig ensamhet. Vi inledde arbetet med aktivitetscentrum och det är positivt att den nuvarande majoriteten fortsatt det arbetet. Det behöver fortsätta och utvecklas. Alla finner sig dock inte bekväma med att träffas på det sättet. Mer behöver göras med det

uppsökande arbetet och i rapporten lyfts två organisationer, Frivillig väntjänst och Äldrekontakt, som årligen får ekonomiskt stöd från äldrenämnden med syfte att bryta social isolering genom att erbjuda olika aktiviteter som promenader, social samvaro högläsning och liknande. Dessa båda organisationer har tyvärr fått mindre tilldelade medel än under vårt styre.

Till detta ska läggas den ökande ensamhet och isolering som följer av pandemin. Under pandemin borde staden verka för fler säkra mötesplatser – både i form av digitala sådana och genom att göra fysiska möten mer säkra på exempelvis bibliotek och andra mötesplatser. Efter pandemin blir uppgiften att motarbeta ensamheten än viktigare.

Något som inte tas upp i rapporten, men som vi därför anser är mycket relevant är att det saknas en övergripande styrning och samordning av stadens förebyggande och uppsökande verksamhet. I revisionskontorets granskning Äldre med psykisk ohälsa (Dnr: 3.1.3-124/2019) framkommer att stadsdelsnämndernas planering, organisering och utbud avseende verksamheten skiljer sig åt och att det finns vissa brister. Bland annat att inte alla stadsdelsnämnder har ett systematiskt uppsökande arbete. Stadsdelsnämnderna har heller inte kartlagt den faktiska målgruppen, vilket bland annat att riskerar att leda till att det förebyggande arbetet inte når målgruppen eller att verksamheten inte motsvarar behoven.

Vi håller med äldreombudsmannen om att det är en brist att det inte finns en stadsövergripande strategi för och uppföljning av det vräkningsförebyggande arbetet. En nollvision för äldre i hemlöshet behöver införas i Stockholm. Inga äldre ska behöva leva i hemlöshet. Vi vidtog under den förra mandatperioden ett flertal åtgärder för att minska hemlösheten bland äldre. Detta var lyckat och antalet sjunker nu. Antalet kvinnor som lever i hemlöshet ökar dock, vilket är mycket oroväckande. Kvinnor i arbetaryrken har lägst lön vilket beror på att det i deras yrken är absolut svårast att få ett heltidsjobb, samtidigt som lönerna är de lägsta på arbetsmarknaden. Det har såklart en förödande effekt på pensionen. Detta är allvarligt och staden bör arbeta för att heltid vid nyanställning ska vara norm. I det senaste upphandlingsunderlaget för hemtjänsten har detta frångåtts, vilket är anmärkningsvärt.

En vanlig orsak till att äldre blir hemlösa är enligt rapporten obetalda hyror. Det behöver inte alltid ha med ekonomiska svårigheter att göra utan exempelvis sjukdom eller att det är svårt att betala hyran utan dator och internet. Vi behöver utveckla stöd till äldre för att detta inte ska ske. På Kungsholmen inleddes under det förra styret arbetet med äldreкураторer, som bland annat har som mål att se möjligheter, förmedla hopp och skapa trygghet till de äldre som bor i stadsdelsområdet. Detta arbete är uppskattat och bör tas vidare i hela staden. Inte minst för att undvika att äldre vräks från sina hem. En annan bidragande orsak till hemlöshet är strukturella faktorer, som exempelvis brist på bostäder eller höga boendekostnader. Risken för att fler hamnar i hemlöshet ökar med den politik den nuvarande majoriteten driver, med utförsäljningar av allmännyttan och slopade mål för markanvisningar till allmännyttan. Något som inte står med i rapporten, men bör nämnas, är de 25 lägenheter som varje år förmedlas

hos Micasa via SHIS, som en del av åtgärdsprogrammet mot hemlöshet hos äldre, även det initierat av oss under föregående mandatperiod.

Vi vill vi framhålla vikten av att äldreperspektivet finns med i stadsplaneringen. Det som byggs idag kommer att utgöra staden under överskådlig tid och en universell utformning där alla kan ta sig fram, även de som går med rullator eller sitter i rullstol, tjänar alla på.

Rapporten konstaterar att det är svårt att registrera äldre som utsätts för våld på ett rättssäkert sätt. Vi har sedan tidigare belyst denna brist och önskar att staden hade större ambitioner för att åtgärda problemet. Detta återfinns även i frågan om äldre som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck där insatserna just nu är obefintliga. Våldsutsatta äldre kvinnor kan befina sig i en särskilt utsatt situation och på grund av bristande kunskap om våld mot äldre kan det leda till att det är svårare att bli trodd när man berättar. Under förra mandatperioden avsatte vi därför särskilda medel i äldrenämnden för att personal i äldreomsorgen skulle utbildas i att upptäcka och hjälpa personer som blir utsatta för våld i nära relation. Problemet kommer inte att försvinna och pandemins eskalerande effekter på våld kommer även visa sig bland äldre. Staden borde ha en adekvat plan för att täta luckorna och möta det förväntat ökade behovet av stöd och hjälp.

Kommunstyrelsen delat borgarrådsberedningen uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Äldreombudsmannens rapport 2019 godkänns.

Stockholm den 20 januari 2021

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNA KÖNIG JERLMYR

Erik Slottner

Mats Larsson

Särskilt uttalande gjordes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Emilia Bjuggren (alla S) och Clara Lindblom och Rashid Mohammed (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Stockholms stad har en äldreombudsman som ska verka för att äldre personer i Stockholms stad har goda levnadsförhållanden samt på en stadsövergripande nivå bevaka äldres intressen och rättigheter inom stadens alla verksamhetsområden. Äldreombudsmannen ska vartannat år lämna en rapport till kommunfullmäktige om sin verksamhet samt om de frågor om äldres levnadsvillkor som ombudsmannen bedömer att kommunfullmäktige behöver ha kännedom om.

Syftet med rapporten är att belysa utvecklingsmöjligheter och utmaningar i stadens arbete med att ge äldre möjlighet att få tryggt åldrande med en hög grad av självbestämmande och värdighet.

Äldreombudsmannens rapport 2019 handlar om äldres levnadsvillkor och om stadens förbyggande och hälsofrämjande arbete för äldre. Rapporten belyser några sårbara grupper äldre som särskilt behöver uppmärksammas. De sårbara grupper äldre rapporten tar upp är:

- Ofrivilligt ensamma äldre
- Äldre i fattigdom
- Äldre med psykisk ohälsa
- Äldre med missbruksproblematik
- Äldre och hemlöshet
- Äldre som lever med hiv
- Äldre med PTSD

Ärendet var uppe för beslut på kommunfullmäktiges sammanträde den 20 april 2020, men ärendet utgick.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 oktober 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är en viktig del av såväl arbetet med att göra Stockholm till en mer äldrevänlig stad som i arbetet med att uppnå målen i Agenda 2030.

Stadsledningskontoret anser att äldreombudsmannens rapport utgör ett bra stöd för det fortsatta arbetet att göra Stockholms stad till en äldrevänlig stad där äldre kan leva ett tryggt och självständigt liv med hög livskvalitet och god hälsa.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna äldreombudsmannens rapport 2019.